

OPORTUNITĂȚI DE REALIZARE A STUDIILOR DE FEZABILITATE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

Victoria Ganea, dr., conf. univ., CNAA, Chișinău, Republica Moldova,
ganea.victoria@gmail.com

Natalia Băncilă, dr. hab., conf. univ., ASEM, Chișinău, Republica Moldova,
nataliabancila@rambler.ru

Abstract. *This article reflects the view of the authors on the possibility of achieving a feasibility study as a conditioning tool of the investment environment quality and associated indicators for determining the efficiency and the benefits obtained from the implementation of the project. To achieve the prefeasibility and feasibility studies a volume of information is necessary that depends on the complexity of the projects. In basis of the analysis of international experience in domain, we consider that a feasibility study, regardless the structure and the domain of reference must be based on five areas of feasibility, unified by the TELOS logic. An important motivation for performing a feasibility study may be to develop a network of privileged partners in as many countries as interested. In the article it is argued the opportunity to use the COMFAR Model (Computer Model for Feasibility Analysis and Reporting) in Republic of Moldova as one of the most important sources used in performing of feasibility studies.*

Rezumat. *Acest articol reflectă viziunea autorilor asupra posibilității de realizare a studiului de fezabilitate în calitate de instrument condiționant al calității mediului investițional și a indicatorilor aferenți, pentru determinarea eficienței și beneficiului obținut de pe urma implementării proiectului. Pentru realizarea studiilor de pre- și fezabilitate, este necesar un volum de informații ce depinde de complexitatea proiectelor. În baza analizei experienței internaționale în domeniu, considerăm că un studiu de fezabilitate, indiferent de structura și domeniul de referință, trebuie să se bazeze pe cinci arii de fezabilitate, unificate prin logica TELOS. O motivație importantă pentru efectuarea unui studiu de fezabilitate poate fi aceea de a dezvolta o rețea de parteneri privilegiați în cât mai multe state cointeresate. În articol, se argumentează oportunitatea utilizării în Republica Moldova a Modelului COMFAR (Modelul Computerizat pentru Analiza Fezabilității și Raportare) considerat drept una dintre cele mai importante*

surse utilizate în cadrul efectuării studiilor de fezabilitate.

Cuvinte-cheie: investiții, proiect de investiții, studiu de fezabilitate, climat investițional, management de proiect.

Introducere. Rolul investițiilor străine în economia unei țări este incontestabil: lanțul de efecte pe care le generează se repercutează atât asupra producției de bunuri și servicii, cât și asupra consumului, motivând simultan cererea și oferta. Investițiile reprezintă stimulentele ce generează noi activități economice și are ca finalitate obținerea de bunuri și servicii indispensabile unei economii viabile, iar studiile de fezabilitate constituie un instrument de determinare a calității mediului investițional și a indicatorilor aferenți, pentru determinarea eficienței și beneficiului obținut de pe urma implementării proiectului.

Cunoscut este faptul că dezvoltarea economică locală exercită o influență directă asupra creșterii economice a unei țări. Aceasta se datorează, primordial, eforturilor pe care le depune comunitatea la nivel local, realizând strategiile sale de dezvoltare. Prin urmare, în vederea reducerii decalajelor în diferite regiuni și creșterii competitivității acestora, este oportună promovarea coeziunii economice a țării la nivel local, fapt care ar spori încrederea populației în perfecționarea standardelor de viață.

În acest context, colaborarea autorităților publice locale cu anumite entități economice sporesc îmbunătățirea situației economico-sociale, impunând exigența elaborării studiilor de fezabilitate asupra unor proiecte locale, care, exercitându-și principala funcție de analiză a viabilității unei idei, condiționează consolidarea capacităților deținute pentru realizarea diverselor proiecte investiționale de dezvoltare economică locală. În plus, în afară de faptul că studiul de fezabilitate scoate în evidență aspectele valoroase ale anumitor proiecte oferind scenarii de realizare a acestuia, el ajută la distribuirea optimă a investițiilor în localitățile aferente și identificarea surselor de finanțare destinate proiectelor de dezvoltare economică în regiune. Astfel, un studiu de fezabilitate care denotă calitate și credibilitate, printr-o argumentare tehnico-economică solidă, devine un instrument activ de obținere a acestor surse de finanțare.

Realizarea studiilor de fezabilitate: oportunități și impedimente. În prezent, ministerele de resort din Republica Moldova invocă necesitatea sensibilizării autorităților publice locale în vederea standardelor de elaborare ale unui studiu de fezabilitate, identificării surselor de finanțare existente, dar și în scopul creșterii capacităților locale în formularea ideilor de proiect și în elaborarea profesionistă a documentației necesare. Deoarece realizarea unui studiu de fezabilitate presupune cunoștințe solide în domeniile: tehnic, financiar, legislativ și organizațional legate de proiect, în majoritatea cazurilor, studiile sunt realizate de companiile de consultanță în domeniu, acestor companii revenindu-le rolul principal în procesul de sensibilizare expus anterior.

În Republica Moldova, studiul de fezabilitate se elaborează separat pentru fiecare proiect de parteneriat public-privat, *Conținutul Cadru* al studiului de fezabilitate aprobat de Guvern este prezentat în „Regulamentul privind procedurile standard și condițiile generale de selectare a partenerului privat”. Astfel, partenerul public poate desemna un grup de experți sau o persoană, pentru elaborarea studiului de fezabilitate, dar are obligația de a întreprinde toate măsurile necesare pentru ca elaborarea studiului de fezabilitate să fie realizată la un nivel corespunzător și cu reflectarea, în totalitate, a cerințelor și condițiilor solicitate, cuprinzând o analiză care să permită definirea și cuantificarea, în termeni economici și financiari, a riscurilor de proiect, luând în considerare, totodată, și variantele identificate de partajare a riscurilor între parteneri. În acest scop, partenerul public poate să utilizeze, ca model, matricea preliminară de repartitie a riscurilor de proiect, elaborată și aprobată de Ministerul Economiei.

În conformitate cu ariile TELOS și cu cerințele indicate în *Regulamentul privind procedurile standard și condițiile generale de selectare a partenerului privat*, studiul de fezabilitate trebuie să se axeze pe analiza unor elemente relevante, în care se includ: aspectele generale, fezabilitatea tehnică, fezabilitatea economică și financiară, aspectele de mediu, aspectele sociale și aspectele instituționale ale proiectului în cauză.

Studiul de fezabilitate pentru proiectele de interes național, precum și de interes local, este înaintat de către partenerul public, spre avizare Agenției Proprietății Publice, la avizarea studiilor acestora, agenția urmărind dacă structura studiului de fezabilitate prezentat corespunde cerințelor prestabilite, examinându-se, totodată, dacă rezultatele studiului de fezabilitate justifică necesitatea și oportunitatea inițierii proiectului de parteneriat public-privat.

În Republica Moldova, în cadrul realizării studiilor aferente proiectelor de investiții, în special a studiilor de fezabilitate, se identifică și se analizează entitățile implicate în procesul investițional pentru evidențierea importanței generate de acestea, și anume [1, p.83]:

➤ *Agențiile naționale și regionale de dezvoltare*, fiind înființate cu scopul de a identifica oportunitățile de investiție și potențialii investitori, de a conduce la realizarea studiilor de oportunitate și de a stimula interesul investitorilor, la nivel național sau internațional. Pentru a identifica oportunitățile de investiție, aceste instituții se bazează pe studii de piață, studii ale industriei și studii ale resurselor disponibile, în unele cazuri oferind servicii de consultanță pentru realizarea studiilor de fezabilitate ce vizează aspectele tehnice, financiare și economice ale proiectelor. De asemenea, agențiile respective se pot implica și în conducerea și supravegherea fazei de implementare a investiției.

➤ *Instituțiile financiare*, reprezentate fiind, în mare parte, de băncile de dezvoltare sau comerciale care finanțează proiectele de investiție și care acordă consultanță aferente acestora. Conform cerințelor față de studiul de fezabilitate, se va analiza și indica clar valoarea totală a investițiilor și ponderea contribuțiilor din diferite surse, cum ar fi investițiile private, creditele bancare, sursele din bugetul republican sau bugetele locale, fondurile speciale, granturile sau creditele străine etc. O atenție deosebită merită să fie atrasă tuturor condițiilor de acordare a sursei, de exemplu, în cazul utilizării creditelor ca sursă de cofinanțare a proiectului investițional – rata dobânzii, perioada de grație, perioada de scadență, costurile aferente etc. În cazul fondurilor – precondițiile de cofinanțare, ratele și termenele de returnare a investiției etc.

Ca exemplu, băncile comerciale studiază proiectele de investiții din punct de vedere bancar, vizând, în primul rând, bonitatea clientului și garanțiile oferite de acesta, iar consultanța de investiții propriu-zisă ce implică identificarea, evaluarea și controlul riscurilor, ce afectează investiția trec în planul secundar. De aceea, băncile comerciale și-au îndreptat atenția spre finanțarea nevoilor curente de capital și mai puțin spre finanțarea achiziției de utilaje și echipamente, necesare proiectului, totodată, băncile de dezvoltare oferă consultanță de investiții, nu numai din punct de vedere bancar, dar și din punct de vedere al realizării studiului de fezabilitate și a calculului de rentabilitate.

➤ *Firmele de consultanță*, ce se bazează pe experiența angajaților lor în managementul, marketingul, tehnica și tehnologia, resursele umane și problemele financiare ale proiectului vizat. În cadrul realizării studiilor aferente perioadei preliminare a investiției este esențială experiența consultanților, de aceea, în cazul proiectelor importante și în lipsa experienței satisfăcătoare a consultanților naționali, se apelează la firme străine de consultanță sau la consultanți străini individuali.

➤ *Organizațiile internaționale*, reprezentate, în general, de către Organizația Națiunilor Unite (ONU), care, printr-o serie de agenții specializate – UNIDO (Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltarea Industrială), FAO (Organizația Națiunilor Unite pentru Agricultură și Alimentație), ILO (Organizația Internațională a Muncii) – furnizează servicii de consultanță și asistență în domeniul investițional la nivel internațional.

➤ *Furnizorii de echipament*, care, în anumite cazuri, realizează un tip de studii de fezabilitate recunoscute de către utilizatori drept „materiale promoționale proprii”, care au ca scop creșterea vânzărilor, iar investiția implementată pe baza acestora este, în cele mai dese cazuri, neviabilă. Consultanța acordată este caracterizată de lipsa prezentării alternativelor în ceea ce privește tehnologia și utilajele ce urmează a fi utilizate, cu toate acestea, investitorii utilizând acest tip de informații prin obținerea mai multor oferte de proiecte de la diferiți furnizori, oferte, care, luate împreună, trebuie incluse în studiul de fezabilitate.

Din cele menționate, se poate constata că, în calitate de participanți la organizarea procesului de evaluare a fezabilității unui proiect investițional, se cer a fi implicate și instituții de genul Agențiilor de Dezvoltare Regională, autoritățile publice locale și regionale, precum și altele instituții publice și organizații interesate.

Cu referire la Republica Moldova, sunt remarcabile, în acest sens, acțiunile din cadrul *Proiectului Dezvoltare Economică Locală*, implementat de Centrul „Contact” cu susținerea financiară a Fundației „Soros” Moldova și „Interchurch Organization for Development Cooperation” din Olanda, care s-au soldat cu editarea broșurii „Istorie de Succes al Proiectului Dezvoltare Economică Locală”, ce cuprinde mai multe istorii ale afacerilor de succes, care au beneficiat de asistență financiară sau de servicii de consultanță în cadrul proiectului respectiv. O importanță deosebită, de asemenea, se acordă și Proiectului „Importanța studiilor de fezabilitate în consolidarea procesului de dezvoltare regională în Republica Moldova”, implementat de Agenția de Dezvoltare Regională Nord în parteneriat cu ONG „Consult Proiect” cu susținerea financiară a Republicii Cehe, prin care a fost publicată broșura „Esența studiului de fezabilitate”, utilizată pe larg de către cei cointeresați.

Totuși, în afară de expunerea reușitelor implementării proiectelor locale prin intermediul studiului de fezabilitate, a conținutului general al acestuia și a surselor de finanțare existente naționale și internaționale

din proiectele eligibile pentru Republica Moldova, este necesară concretizarea următoarelor obiective spre care se tinde, în prezent, la nivel național prin cumularea efortului comun al companiilor de consultanță și al instituțiilor financiare aferente în vederea asigurării totale a sensibilizării autorităților publice locale asupra importanței studiilor de fezabilitate [2]:

➤ reflectarea diferenței dintre regulile de elaborare a studiilor de fezabilitate pentru business și a celor pentru dezvoltarea economică locală, pentru Autoritățile Publice Locale, fiind stringentă cunoașterea complexității și importanței unui studiu de fezabilitate pentru dezvoltarea locală, care, prin comparație cu un studiu pentru business, implică mai mult efort în termeni de timp, comunicare și capacități tehnico-economice atât din punctul de vedere al organizării echipei de consultanță, cât și din cel al implicării comunității locale la procesul elaborării studiilor;

➤ reflectarea diferențelor în structura studiilor de fezabilitate, dar și în procesul de colectare a datelor, în funcție de diverse tipuri de proiecte locale. Spre exemplu, proiectele de protecție a mediului, proiectele de infrastructură fizică, proiectele pe componenta socială etc. diferă unele de altele prin complexitatea calculului tehnico-economic (situație demonstrată prin analiza studiului de fezabilitate efectuat de „Butohprim SRL”), proiectele de cooperare economică transfrontalieră diferențiindu-se de proiectele locale prin factorii de decizie implicați, iar proiectele de creare a parcurilor industriale fiind incomparabile cu celelalte proiecte prin cerințele lor legislative etc.;

➤ asigurarea integrării proiectelor în strategia locală și regională de dezvoltare, considerându-se că, în cadrul studiilor de fezabilitate, este nevoie de demonstrat corelația dintre fiecare proiect și strategiile de dezvoltare existente ale localității, precum și ale regiunii, și respectiv, impactul realizării proiectului asupra acestora;

➤ descrierea procesului de lucru cu autoritățile publice locale și factorii de decizie din localitate, sensibilizarea, în acest sens, conținând descrierea procesului de colectare a datelor și de cooperare dintre diferiți factori de decizie și compania de consultanță;

➤ reflectarea livrabilelor, pe care le vor obține autoritățile publice locale în urma elaborării studiului de fezabilitate, fiind argumentat scenariul optim de realizare a proiectului, analiza SWOT, structura și eșalonarea investiției, sursele de finanțare, planul de acțiuni pentru implementare, analiza cost-beneficiu, analiza riscurilor, impactul proiectului la nivel local și regional etc.

În vederea realizării obiectivelor enumerate, companiile specializate și cele de consulting trebuie să-și extindă aria colaborărilor – parteneriat cu instituțiile publice și cu agențiile interesate de creșterea capacităților de dezvoltare economică locală, pentru aceasta efectuându-se următoarele acțiuni la nivel național:

➤ organizarea work-shopurilor tematice și meselor rotunde pe obiectivele enumerate cu participarea tuturor instituțiilor și organizațiilor interesate din diverse regiuni ale țării;

➤ elaborarea materialelor informative în domeniu și publicarea acestora;

➤ elaborarea unor standarde privind procesul de lucru cu autoritățile publice locale și factorii de decizie din localitate la elaborarea unui studiu de fezabilitate pentru dezvoltarea economică locală;

➤ asigurarea accesului rapid al autorităților publice locale la informația privind sursele de finanțare existente și la cele noi, cât și pe cea privind cerințele specifice de elaborare a studiilor de fezabilitate în cadrul diverselor programe și proiecte internaționale și naționale.

Pentru efectuarea acestor activități, dar și pentru realizarea studiilor de fezabilitate și dezvoltare propriu-zise este necesar un volum de informații ce depinde de complexitatea proiectelor sau acțiunilor. Pe de altă parte, resursele umane și financiare implicate în realizarea studiilor sunt limitate, soluția optimă pentru prelucrarea datelor și proiectarea alternativelor fiind utilizarea tehnicii informatice și anume:

➤ *Sistemele informatice*, rolul cărora rezidă în păstrarea informațiilor anterior înmagazinate și-n furnizarea posibilității utilizării și reutilizării acestora, lucrându-se cu baze de date a căror eficiență este dată de volumul informației stocate, structura, interfața utilizatorului și compatibilitatea cu alte sisteme internaționale.

➤ *Sistemele-expert*, a căror menire constă în facilitarea analizei informației de către utilizator, ghidându-l logic, pas cu pas, în cuantificarea și analiza rezultatelor necesare care, ulterior, sunt comparate de către sistem cu cele disponibile, ale proiectelor similare și se afișează recomandări și eventuale concluzii.

➤ *Analiza statistică* ce este folosită pentru studiul seriilor în timp, extrapolarea tendințelor, realizarea de teste de încredere pentru rezultatele și analiza de probabilitate.

➤ *Modelele de simulare* ce vizează determinarea efectului pe care îl au variațiile parametrilor proiectului asupra fezabilității acestuia, cuprinzând, totodată, modelele de piață, modelele de producție și modelele situațiilor financiare proiectate.

Or, calitatea mediului investițional se exprimă, din punct de vedere calitativ, sub formă de indice care arată corelația dintre performanțele economice și riscul investițional, aprecierea climatului investițional al unei țări, inclusiv al Republicii Moldova, pe plan mondial fiind efectuată de companiile și firmele de consultanță specializate, printre care:

- Instituțiile bancare americane: *Security Bank, Credit Lyonnais, Citibank, Bank of America.*
- Agențiile de evaluare: *Euromoney, Standard&Poor's Ratings Group, Moody's Investors Service, Fitch-IBCA, Coface etc.*
- Întreprinderile de evaluare: *Business Environmental, Risk Information, The Economist Intelligence Unit (EIU), P.R.S. Group, Forbes.*

În scopul aprecierii atractivității investiționale (a climatului investițional) a unei țări, investitorii apelează, cel mai frecvent, la ratingurile investiționale prezentate de către aceste instituții specializate.

Pentru Republica Moldova, evaluarea și ameliorarea continuă a climatului investițional are valențe deosebite asupra volumului de investiții atras în dezvoltarea economiei naționale, dar și asupra rezultatelor studiilor de fezabilitate elaborate în cadrul proiectelor investiționale derulate. Un instrument eficient în analiza climatului investițional, în Republica Moldova, utilizat pe larg și în analizele efectuate în procesul constituirii studiului de fezabilitate, îl constituie analiza SWOT, prezentată în tabelul ce urmează.

Tabelul 1

Analiza SWOT în domeniul atragerii investițiilor în Republica Moldova

Puncte forte:	Puncte slabe:
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Amplasarea geografică avantajoasă a țării; ✓ Statut de țară vecină cu UE; ✓ Condițiile climatice favorabile pentru dezvoltarea mai multor tipuri de produse și servicii; ✓ Factorii de producere relativ ieftini în comparație cu alte țări din regiune; ✓ Existența potențialului de cercetare-inovare; ✓ Sistem bancar dezvoltat; ✓ Existența acordurilor de liber schimb cu statele CSI și statele Europei de Sud-Est; ✓ Existența acordurilor bilaterale privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Insuficiența resurselor materiale, inclusiv a celor naturale; ✓ Influența considerabilă a factorilor externi asupra economiei naționale; ✓ Dependența mare de importul de resurse energetice; ✓ Creșterea deficitului de forță de muncă calificată; ✓ Acces limitat la surse de finanțare internă a investițiilor; ✓ Nivelul insuficient de dezvoltare a pieței financiare (asigurările, piața valorilor mobiliare); ✓ Prezența disproporțiilor regionale majore.
Oportunități:	Amenințări:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Politica statului orientată spre integrarea euro-peană; ▪ Dezetatizarea patrimoniului public prin diverse forme, inclusiv în baza parteneriatului public-privat; ▪ Piața de capital în dezvoltare; ▪ Existența stimulentei pentru investitori; ▪ Existența unui regim stimulator pentru dezvoltarea sferei de cercetare-inovare; ▪ Existența activelor decapitalizate cu potențial de dezvoltare, inclusiv în infrastructură; ▪ Premisele pentru apariția noilor instituții și instrumente financiare. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dimensiunile mici ale economiei (capacități productive mici, resurse umane și naturale limitate), care nu permit desfășurarea unor proiecte investiționale de amploare; ▪ Prezența impedimentelor de ordin legislativ și administrativ în atragerea investițiilor; ▪ Competiția regională sporită în domeniul atragerii investițiilor; ▪ Posibilitățile reduse ale statului în domeniul finanțării investițiilor în infrastructură.

Sursa: Elaborată de autori în baza „Strategiei de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015”

În baza analizei SWOT, constatăm că Republica Moldova, la capitolul climat investițional, are încă de lucrat pentru a putea fi considerat ca favorabil. Totuși, se tinde spre mărirea atractivității acestuia, prin deschiderea mai multor acorduri bilaterale și multilaterale cu țările membre ale Uniunii Europene și nu numai, prin participarea la programe de finanțare internaționale, dar și prin optimizarea bazei legislative

afere derulării procesului investițional în conformitate cu normele stabilite la nivel internațional.

Actualmente, în baza analizei experienței internaționale în domeniu, considerăm că un studiu de fezabilitate, indiferent de structura și domeniul de referință, trebuie să se bazeze pe cinci arii de fezabilitate, unificate prin logica TELOS (termen provenit din *Teoria Managementului Ciclului de Proiect*) [3]. Componentele acronimului TELOS vor include partea tehnică (*T*), componenta economică (*E*), baza normativ-juridică (*L*), partea organizațională (*O*) și planificarea sistemică (*S*). Interconexiunea acestor elemente asigură transparența în procesul de decizie al investitorului și viabilitatea proiectului investițional. Astfel, un studiu de fezabilitate modern va include obligatoriu următoarele componente:

- *Componenta tehnică*, în care se analizează dacă proiectul este realizabil din punct de vedere tehnologic. Se analizează componentele de producere, procesele, produsele, programele și strategiile aplicate. În dependență de complexitatea proiectului, pot să fie supuși analizei până și factorii specifici, precum disponibilitatea tehnologiilor informaționale, personalul calificat și expertiza specifică în domeniu. În acest context, se va ține cont și de dependența de piață referitor la asigurarea cu resurse și materii prime etc., supunându-se analizei și tendințele cuantificabile, astfel, ca să se poată formula concluzia dacă sistemul va fi în stare să opereze sau să se orienteze prompt în noile condiții ori nu.

- *Componenta economică*, care determină dacă sunt resurse suficiente pentru implementarea unui asemenea proiect ori nu și dacă acesta va fi profitabil sau va fi generator de pierderi. În acest context, se poate menționa analiza cost-beneficiu, care prezintă o procedură multidimensională de determinare a beneficiilor economice, sociale etc., scontate și raportate la costurile de implementare ale proiectului. Acestea sunt evaluate cu o precizie maxim posibilă, iar analiza se face ținându-se cont de valoarea banilor în timp, evaluându-se perioada necesară pentru întoarcerea investiției.

- *Componenta cu referire la crearea unei baze legale*, în vederea determinării gradului de respectare a normelor juridice, care prevede și expertiza unui specialist în domeniu cu scopul de a elucida posibilele conflicte juridice, care pot crea impedimente în implementarea ideii de proiect.

- *Organizarea* demonstrează capacitatea de pregătire a beneficiarului de proiect pentru implementarea proiectului în aria respectivă de analiză și se determină operativitatea și eficiența rezolvării problemelor de sistem, reacția la șocurile externe și cum se valorifică oportunitățile oferite de investitor.

- *Planificarea sistemică* („scheduling”). La acest compartiment de analiză, se estimează timpul de pregătire și argumentarea planului de implementare a proiectului. Se ia în considerație și faptul că un număr impunător de proiecte investiționale sunt finanțate având condiția trasată din start privind implementarea acestora într-o perioadă prestabilită de timp.

Îndeplinind aceste cerințe în cadrul elaborării studiului de fezabilitate, fiecare antreprenor ce satisface condițiile impuse poate aspira la obținerea unei investiții din cadrul programelor naționale în care sunt prevăzute surse de finanțare internă și externă provenite de la organizațiile internaționale. O motivație importantă pentru elaborarea propunerilor de proiecte ce ar putea fi finanțate de instituțiile donatoare, cum ar fi Comisia Europeană sau pentru participare la propuneri de proiecte împreună cu organizațiile partenere din Republica Moldova sau din țările membre ale Uniunii Europene și alte țări, dar și prin aplicarea parteneriatului public-privat. Acesta ar conduce la creșterea nivelului de competență al entității economice prin:

- *Acumularea de experiență*, în ceea ce privește elaborarea unor propuneri de proiecte de succes, precum și în managementul proiectului, astfel, încât, atunci când o întreprindere nu are experiență pentru a-și elabora singură propunerile de proiect, poate dobândi această experiență intrând ca partener într-o propunere de proiect întocmită sub coordonarea altei organizații ce va fi coordonator de proiect. Această experiență va da entității șansa să învețe cum se elaborează o propunere de proiect de succes, cum se pune în aplicare proiectul și cum se raportează instituției donatoare, cum se urmărește atingerea obiectivelor stabilite, existând posibilitatea apelării la entitățile specializate (firme de consultanță sau consultanți privați) în elaborarea propunerii proiectului.

- *Acumularea de experiență în activitățile organizației și crearea de noi activități*, indiferent de sectorul de activitate, public, privat sau mixt, unele activități din proiectele finanțate de Uniunea Europeană constituie o cale care permite entității să acumuleze cunoștințe în anumite domenii, care pot fi apoi transformate în proiecte durabile.

O altă motivație importantă pentru efectuarea unui studiu de fezabilitate poate fi aceea de a dezvolta o rețea de parteneri privilegiați, în cât mai multe state membre ale Uniunii Europene sau țări candidate, sau altele decât acestea. Pentru a clarifica și mai mult această idee se poate menționa că o unitate economică

din Republica Moldova, având, la un moment dat, o colaborare fructuoasă cu un partener dintr-o altă țară, poate contacta fără dificultate acel partener, fie pentru a participa împreună la un nou proiect, pentru a primi eventuale recomandări în vederea asocierii cu alți parteneri într-un alt domeniu, pentru a primi informații dintr-un domeniu sau altul din țara respectivă.

Considerăm oportună și eficientă, pentru Republica Moldova, în procesul de realizare a studiilor de fezabilitate, utilizarea *Modelului COMFAR*, deoarece acesta este considerat de către specialiștii din străinătate drept una dintre cele mai importante surse utilizate în cadrul efectuării studiilor de acest gen. Modelul COMFAR (Modelul Computerizat pentru Analiza Fezabilității și Raportare), ce reprezintă un program computerizat care, spre deosebire de soluțiile propuse de Microsoft Excel, oferă o strictă abordare a modelului de analiză input-output cu reguli de calcul incluse în program. Acestea nu pot fi modificate, aplicându-se un algoritm strict de analiză. Rezultatele și calitatea analizei depind, în măsură absolută, de calitatea datelor și de ipotezele prestabilite de utilizatorul programului electronic, care efectuează analiza fezabilității proiectului. Esența COMFAR constă în facilitarea efectuării analizelor pe termen lung și scurt a efectelor financiare și economice pentru proiecte industriale, precum și non-industriale (de exemplu: agro, turism, proiecte de infrastructură). Acesta permite concluzionarea privind necesitatea atragerii de noi investiții, reabilitare sau extindere, alte hotărâri, precum ar fi fost oportunitatea co-finanțării, contopirilor sau fondării de întreprinderi mixte.

Modelul încorporează în sine modelele metodologice datând din anii 1980, precum „Manual UNIDO pentru elaborarea studiilor de fezabilitate industriale” și „Ghidul pentru evaluarea proiectelor practice, analiza costuri-beneficii sociale în țările în curs de dezvoltare”.

Rezonabilitatea tuturor acestor ediții constă în faptul că efectuarea unui studiu de fezabilitate implică competențe temeinice cel puțin în analiza financiară și în modelare de situații. Aceasta presupune și atragerea specialiștilor calificați și mijloace financiare pentru angajarea lor. Printr-o analiză preventivă a necesităților, efectuate de UNIDO, s-a constatat că aceste competențe lipsesc în multe țări în curs de dezvoltare, existând o discrepanță aparentă între capacitatea și nivelul de pregătire generală în domeniile de analiză în raport cu experții din țările dezvoltate.

O mulțime de idei excelente de proiect cu parteneri de încredere n-au fost implementate, din simplul motiv că companiile n-au avut capacitatea de a formula ideea de proiect și de a elabora documentația într-un limbaj profesionist, bazat pe metode de analiză și prezentare grafică elocventă. Entitățile economice din țara noastră pot să-și suplimenteze resursele financiare apelând la fondurile financiare puse la dispoziție de instituțiile donatoare cu condiția cunoașterii surselor de finanțare, a modului de a avea acces la aceste surse, de a participa și, în consecință, a dobândi experiență în elaborarea și punerea în aplicare a propriei propuneri de proiect, sau de a participa la proiecte coordonate de alți parteneri.

Concluzii. Astfel, pentru ca examinatorul studiului de fezabilitate să înțeleagă exact stadiul proiectului evaluat și potențialul lui, este necesar ca acestuia să i se furnizeze informații despre istoricul proiectului, despre demersurile care s-au făcut deja și concluziile la care s-a ajuns până în momentul examinării. În consecință, informațiile acumulate favorizează sensibilizarea ce denotă o oportunitate demnă de luat în considerare de către Guvernul Republicii Moldova și autoritățile publice locale, care, deseori, nu dețin sumele necesare realizării unui proiect investițional, dar care sunt capabile să urmărească un plan riguros de implementare pentru a face față procesului de colectare a finanțării (mai cu seamă a celor nerambursabile) pentru proiect. Astfel, un aspect crucial rezidă din apelarea acestora la consultanță și susținere externă obținute împreună cu finanțarea.

Bibliografie:

1. BIȘA, C., *Elaborarea studiilor de fezabilitate și a planurilor de afaceri*, Ed. BMT Publishing House, București, 2005, p.595.
2. www.mec.gov.md (vizualizat la 17 ianuarie 2014)
3. COROBCEANU, Stela, ANDRIUȚĂ, Liviu, *Esența studiului de fezabilitate*, Bălți, 2011.